

TIT HADTUDOMÁNYI ÉS BIZTONSÁGPOLITIKAI EGYESÜLET
BIZTONSÁGPOLITIKAI FÜZETEK

Dr. Héjja István

**MAGYARORSZÁG EURO-ATLANTI
CSATLAKOZÁSA**

BUDAPEST 1998

A TIT Hadtudományi és Biztonságpolitikai Egyesület kiadványa

Szerkesztő: Dr. Vámosi Zoltán

ISSN: 1418-95-93

Felelős kiadó:
TIT HABE, 1088 Budapest, Bródy Sándor utca 16.

Magyar Hivatalos Közlönykiadó
Lajosmizsei Nyomda

Bevezető

A magyar politika az elmúlt esztendőben a NATO- és az európai uniós csatlakozással nyílt lehetőségek megvalósítását tartja a nemzet jövője szempontjából a legfontosabb feladatnak. Az elmúlt időszak fontos nemzetközi döntései tehát alapvetően meghatározzák az ország jövőjét. A legfontosabb, hogy hazánk meghívást kapott a NATO és az Európai Unió első bővítési körébe. A NATO-csatlakozás érdekében az elkövetkező időben folytatni kell a haderőreformot, a polgári ellenőrzés és a honvédség együttműködési készségének erősítését, a technikai eszközök korszerűsítését. A csatlakozási szándék elfogadásával járó különleges státusszal minőségileg új fejezet kezdődött a NATO és Magyarország viszonyában. A változás igen mélyreható: a teljes értékű szövetségestől elvárható részvételt követel meg tőlünk a különböző testületek munkájában. A NATO-kibővítés folyamata már javában zajlik. Minden NATO-ország teljes mértékben elkötelezett az új tagok csatlakozása mellett. Időközben Magyarország az Európa jövőjét döntően meghatározó másik szervezet, az Európai Unió előszobájában tartózkodik. A csatlakozási tárgyalások több szakaszban zajlanak. Első időszakban azt vizsgálják, hogy a hazai jogharmonizáció mennyire van összhangban az EU jogviszonyaival. Magyarország és az EU szakértői közösen rögzítik, melyek azok a területek, ahol már teljesítettük az elvárásokat, illetve melyek azok, amelyeket a csatlakozási tárgyalások végéig megoldunk. S végül kiderül az is, hogy mi az, amit a csatlakozás pillanatában sem tudunk teljesíteni. Ezekre kell majd átmeneti könnyítéseket, úgynevezett derogációkat kérni. A parlamenti pártok elkötelezettek a NATO- és az EU-csatlakozás mellett. A NATO-csatlakozás egyértelműnek látszik, a kérdés sokkal inkább az: az EU-integráció milyen feltételek mellett megy végbe. A magyar érdekek érvényesítésének legjobb eszköze a világos, a nyugati gondolkodás számára is érthető érvrendszer lehet. A bővítés első körébe várhatóan nem kerül be a szomszédos államok többsége, s így a magyar határ nagy része a NATO-EU keleti határává válik. Ha csatlakozunk a belső határellenőrzést megszüntető, a külső kontrollt viszont megszigorító schengeni egyezményhez, a szomszédos államokban élő magyar kisebbségek könnyen elszigetelődhetnek az anyaországtól. A felvételi tárgyalások elvileg lehetőséget adnak a kivételes helyzet kezelésére: kérdés csak az, hogy cserében Magyarországnak miből kell engednie? A belépéshez kapcsolódó gyakori félelem az ország függetlenségének feladása.

Noha a csatlakozó ország bizonyos döntési jogköröket átad Brüsszelnek, ezzel egyidőben részt vesz az őt is érintő döntések meghozatalában - azaz érdekeit a tárgyalások során érvényesíteni tudja.

Bár az Európai Unió nem katonai szervezet, a belépés egyfajta biztonsági garanciát is ad. Az EU-tagság ugyanis a demokrácia, a jogállamiság, az emberi és kisebbségi jogok elfogadását követeli meg a csatlakozóktól, így a bővítés a kelet-közép-európai térség - és ezzel az egész kontinens - politikai stabilitását erősíti.

Nagyon fontos, hogy folytatódjon a közvélemény tájékoztatása és továbbra is tekintse a magyar lakosság az euro-atlanti csatlakozást sorsfordító eredménynek.

Az új /megváltozott/ Európa

Európában a 80-as évek végétől lejátszódó társadalmi-politikai változások jelentősen megjavították a biztonsági feltételeket a földrészen. A Szovjetunió és szövetségesei, illetve utódállamai pozitív irányú demokratizálódási folyamaton mentek keresztül. Ennek következtében az európai háború veszélye gyakorlatilag elhanyagolhatóvá vált, a helyi, esetleg regionális háborúk maradtak a továbbiakban a fő kockázati tényezők.

A polgári demokrácia, a piacgazdaság kiépítése, a többpárti államberendezkedés, a demokratikus törvénykezés, a fegyveres erők polgári ellenőrzése, az emberi jogok tiszteletben tartása az összes európai ország deklarált célkitűzése lett.

A világhelyzet kedvező alakulása és a gazdasági fejlődés fellendülése következtében felerősödtek a globális folyamatokat kísérő integrációs törekvések. Az európai államok többsége aktív szerepet vállalt a hagyományos fegyveres erők csökkentésében és a fegyverzetellenőrzés folyamatának végrehajtásában, mely a bizalom erősítés fontos tényezője lett.

A Szovjetunió szétesése a volt tagköztársaságokban mélyreható változásokat indított el. Egyes - elsősorban a három balti - köztársaságok önállósodási törekvései határozottá váltak, másoknál az utódállamokkal történő újbóli együttműködési törekvések erősödtek fel. A Szovjetunió szétesése azonban pozitív hatásai mellett számos jelentős kockázatot is felszínre hozott. Ilyenek: a volt tagköztársaságokban maradt hadászati és harcászati nukleáris fegyverek és hordozóeszközök helyzete, vagy a hagyományos fegyveres erők megosztása

/pl. a Fekete-tengeri Flotta megosztása Oroszország és Ukrajna között/. A volt szovjet tagállamokon belül, sőt az egyes tagállamok között is fegyveres konfliktusokra került sor. Az újonnan megalakult Orosz Föderáció /OF/ tagállamain belül súlyos feszültségforrásként jelentkeznek a nemzetiségi ellentétek, melyek konfliktusforrást jelentenek, de hatással vannak az Orosz Föderáció stabilitására is. Európán belül máshol is - elsősorban a Balkán-térségében - a nemzetiségi ellentétek szintén súlyos konfliktusok forrásaivá váltak.

A Jugoszlávia területén kialakult konfliktus mellett a rendezetlen albán-jugoszláv- makedón-görög vagy görög-török ellentétek továbbra is jelentős kockázati tényezők, a fel-fellángoló polgárháborúkkal és annak kísérőjelenségével a tömeges migrációkkal.

A NATO határai mentén a vallási türelmetlenség, a harcos iszlám fundamentalizmus előretörése figyelhető meg Közép-Ázsiában, a Közel-Keleten és Észak-Afrikában.

Nem elhanyagolható veszélyt jelent az átláthatatlan és szabályozatlan nemzetközi fegyverkereskedelem. A különböző nukleáris anyagok és technológiák ellenőrizhetetlen elterjedése mellett más tömegpusztító fegyverek és fegyverzetek áttekinthetetlen forgalma és a nemzetközi szervezett bűnözés is súlyos kockázati tényező.

A NATO határai közelében Afrikában, Közép-Ázsiában és a Közel-Keleten a természeti és gazdasági körülmények romlása következtében olyan súlyos társadalmi válságok jöttek és jöhetnek létre, melyek a lakosság tömeges elvándorlását eredményezhetik. Ezek mint illegális bevándorlók a tagállamok belső stabilitását gyöngíthetik, ugyanakkor számos NATO-ország gazdaságilag is és politikailag is elkötelezett ezekben a térségekben.

A terrorizmus és bűnözés nemzetközivé válása kollektív erőfeszítéseket igényel az államoktól.

A nemzetközi stabilitás fenntartására a kilencvenes években az egyetlen világhatalom az Egyesült Államok, és mint hatékony biztonsági tényező a NATO maradt fenn. Az új körülmények és kockázati tényezők hatására a NATO-tagállamok állam- és kormányfői már 1991. november 8-i tanácskozásukon Rómában megfogalmazták az új koncepciójukat, amely a kialakult új helyzetre keresett megoldásokat.

A biztonsági környezet jellemzői

A mélyreható európai változások következtében e meghatározó földrészen a biztonsági környezet - a veszélyforrások ellenére - kedvezően alakult. A Varsói Szerződés megszűnésével befejeződött a közvetlen szembenállás a két világrendszer között és ezzel véget ért a hidegháború időszaka.

Az Európai Közösség /a mai EU/ országai tovább erősítették és erősítik együttműködésüket. Folytatják a politikai és pénzügyi unió létrehozására irányuló tevékenységüket, beleértve a közös európai biztonság megteremtését is. Európa szerepe a szövetség szempontjából felértékelődött. A NATO és a Varsói Szerződés Szervezete országaiban végrehajtott fegyverzetcsökkentés és fegyverzetellenőrzés folyamata lényegesen erősítette a bizalmat, és ezen keresztül a stabilitást és a biztonságot.

Az EBÉE /EBESZ/ által koordinált enyhülési folyamat jelentős hozzájárulást képvisel Európa megosztottságának megszüntetésében, illetve tárgyalási fórumot biztosít az ideológiailag csoportosult országok között. Szélesíti az emberi jogok érvényesítésének, a béke fenntartásának és a humanitárius lehetőségeknek a körét.

A NATO számára az elmúlt időszakra jellemző tömeges fenyegetés megszűnt, azonban megmaradt, sőt létrejött egy sor bizonytalanság és a szövetséget érintő biztonsági kockázat, amelyek megoldására időközben éppen a kedvezőbb légkör, a nagyobb tárgyalási készség és az egységes politikai szándék adott lehetőséget.

NATO körökben remélik, hogy a kedvező irányú változások tovább folytatódnak, és ehhez kívánják folyamatosan alakítani a gyakorlati politikát és a stratégiai koncepciót.

Biztonsági kihívások a jövőben

A megváltozott biztonsági kihívások és kockázatok következtében az egyidejű általános méretű támadás veszélye megszűnt Európában, a katonai szövetség /NATO/ számára csökkent egy meglepetésszerű támadás kockázata, ennek megfelelően az ilyen jellegű fenyegetéssel szemben szükséges minimális felkészülési időszak megnövekedett. A NATO biztonságát érintő kockázatok a korábbiaktól jellegükben eltérőek, illetve esetenként nehezen meghatározhatóak

lettek, ami megnehezíti gyors felismerésüket és hatékony kezelésüket. Ennek ellenére a válaszlépések lehetőségét minden fenyegetéssel szemben indokolt megvizsgálni, illetve gyorsabb, operatívabb lépéseket tenni, mint ami eddig a megoldásaik érdekében történt.

A politikai és gazdasági rendszerváltozásokot követő stabilitás hiánya, amely esetenként súlyos gazdasági, társadalmi és politikai nehézségeket okoz, elhúzódó válságokhoz vezet, amelyek időszakonként konfliktusokká szélesedő tűzfészkekké alakulnak és közvetett módon veszélyeztetik a NATO-országok területét. Etnikai-nemzetiségi rivalizálásra, területi vitákra elsősorban Közép-, Kelet-, és Délkelet-Európában lehet számolni, amelyekbe külső hatalmak, sőt NATO-tagországok is belekeveredhetnek, így már a Szövetség /NATO/ közvetlen biztonságát is veszélyeztethetik. Továbbra is számolni kell az Orosz Föderáció hagyományos és nukleáris potenciáljából fakadó bizonytalansági tényezőkkel.

A Földközi-tenger déli térségének, Közel- és Középkelet országainak instabilitása, mint a NATO határai mentén jelentkező bizonytalansági tényező jelentkezik: az ebben a térségben felhalmozott és folyamatosan növekvő katonai erő, új fegyverzettechnológiák, beleértve a tömegpusztító és ballisztikus rakéták kifejlesztését és rendszeresítését is, melyek képesek elérni a NATO néhány tagállamának területét, közvetlenül fenyegetve azokat.

A Szövetségnek /NATO/ számításba kell venni bizonyos egyéb tényezőket is, melyek a biztonságát szintén veszélyeztetik. Ilyenek lehetnek a tömegpusztító fegyverek elterjedése, a létfontosságú energiaforrásokhoz való hozzájutás megakadályozása, a terrorista és szabotázsakciók stb.

A NATO szempontjából értelmezhető katonai kockázatok

- Oroszország katonai potenciálja /hagyományos és nukleáris/;
- a hadászati erőegyensúly fenntartása Európában a Szövetségen kívüli államokkal;
- válságok kirobbanásának veszélye, amelyek gyorsan alakulhatnak ki, ezért gyors reagálást követelnek. A reagálás természetesen elsősorban politikai- és diplomáciai, és csak másodsorban katonai jellegű.

A NATO továbbra is döntőnek tartja - a Washingtoni Szerződés 5. és 6. cikkelyének megfelelően - a

bármely tagállamot ért támadásra adott választ.

A NATO az új stratégiai környezetben és célkitűzéseinek megfelelően a

biztonsági funkciójának erősítésére törekszik, ugyanakkor az új környezet lehetővé teszi számára, hogy stratégiáját a biztonsággal kapcsolatban tágabb - nemcsak katonai - megközelítésben alakítsa ki.

A Szövetség /NATO/ napjainkra kialakult célja és biztonsági funkciói

A Szövetség célkitűzései

- politikai és katonai eszközökkel biztosítani az érvényes szerződések betartását a NATO térségében, másodsorban az ENSZ felkérésére a NATO térségén kívüli területeken béketeremtő és -fenntartó műveletek végrehajtása;
- a transz-atlanti kapcsolatok erősítése, Észak-Amerika és Európa kollektív biztonságának és közös érdekeiknek az érvényre juttatása;
- a NATO minden tagállamának lehetőséget biztosítani a társadalmi, gazdasági fejlődéshez, az önálló nemzetvédelemhez, illetve kollektív erőfelfejtés útján lehetőséget nyújtani a kollektív és nemzeti biztonsági célkitűzések eléréséhez;
- a Szövetség tagjai között kialakult egyenlő biztonság fenntartása képessé teszi a tagállamokat más nemzetekkel történő együttműködésre egy osztatlan és szabad Európa érdekében.

A Szövetség feladatai

A fő biztonságpolitikai célkitűzések érdekében azon pozíciók fenntartása, amelyek biztosítják a béke megőrzését, beleértve a szükséges katonai képességek fenntartását, mely alkalmas a válsághelyzetek kezelésére és hitelesen támogatja a különböző politikai erőfeszítések érvényesítését.

A NATO alapvető biztonsági feladatai

- biztosítani, hogy a Szövetség továbbra is az európai stabilitás egyik nélkülözhetetlen eleme maradjon;
- transz-atlanti fórumként kell szolgálnia a szövetségesek számára a konzultációkhoz, a biztonságpolitikai erőfeszítések koordinálásához;
- el kell rettentenie a támadót és védelmet kell nyújtania minden NATO-tagállam területe ellen irányuló agresszió ellen;
- hozzá kell járulnia az európai hadászati erőegyensúly megőrzéséhez.

Más európai intézmények /mint pl.: EU, NYEU (Nyugat-európai Unió), EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet)/ szerepét nem veszi át, ezek továbbra is felelősek tevékenységi területükön az európai béke és biztonság megteremtéséért és fenntartásáért. A NATO azonban nagyságánál és képességeinél fogva sajátos helyzetet foglal el az alapvető biztonsági funkciók teljesítésében és koordinálásában.

A biztonság új megközelítése

A Szövetség alapvető célja, hogy a tagállamok biztonsága és területi integritásának védelme érdekében segítse a tartós, békés rend kialakítását Európában, továbbra is megmarad. A korábbiakhoz képest - a radikális környezeti változások következtében - a Szövetség célkitűzéseinek politikai eszközökkel történő érvényre juttatása rendkívül kedvezővé vált. Ebből következően a biztonság értelmezése sokkal árnyaltabb lett. Felmerültek olyan szempontok, melyek - a védelmi dimenziók mellett - a biztonság kérdéseit kiterjesztik a politikai, gazdasági, társadalmi és ökológiai környezettel kapcsolatos területekre is.

A NATO célja a párbeszéd, az együttműködési készség, a problémák kölcsönös tisztázása, mely hozzásegít a félreértések elkerüléséhez, a konfliktusok kiéleződésének megakadályozásához, és alapját képezi a jó partnerkapcsolatoknak, a kollektív biztonsági környezet megteremtésének.

Fegyverzetellenőrzési és leszerelési politikája eddig is hozzájárult a biztonsági célkitűzések megvalósításához, ezért ezen a téren tovább folytatják erőfeszítéseiket. Cél az elegendő védelemhez szükséges fegyveres erők legalacsonyabb szinten tartása A NATO tagállamok - az ENSZ alapokmánya

szellemében - figyelembe veszik más államok jogos biztonsági érdekeit és keresik a viták békés megoldásának módjait.

A NATO működésének elvei

Párbeszéd: a Szövetség rendszeres diplomáciai és katonai kapcsolatot teremt a közép- és kelet-európai demokratikus berendezkedésű országokkal, elősegítve a nyíltság, a stabilitás és a kiszámíthatóság légkörének kialakítását. Ennek érdekében jött létre az Észak-atlanti Együttműködési Tanács /NACC/.

Együttműködés: a Szövetség elkötelezett arra, hogy Európa valamennyi államával hajlandó együttműködni a "Párizsi Charta az új Európáért" /Párizs, 1990./ elvei alapján. Az együttműködés kifejezi az európai béke és biztonság oszthatatlanságát, célja a kontinens megosztottságának felszámolása.

Az együttműködés számos területen már konkrét formát öltött a deklaráció óta. Legjelentősebb kifejezője a PfP /Partnerség a Békéért/ program, de ide sorolható a délszláv válság felszámolását segítő IFOR/SFOR-erők létrejötte és tevékenysége is.

Kollektív védelem: a politikai eszközök elsődlegessége mellett a biztonság megteremtésében és fenntartásában továbbra is lényeges szerep hárul a fegyveres erőkre. A megfelelő nagyságú és készenlétű fegyveres erők fenntartása, a közös cselekvés és a kollektív védelem érdekében továbbra is központi tényező marad, mellyel eredményesen tudnak fellépni a megfélemlítés, a fenyegetés bármely formája ellen.

Válságkezelés és konfliktus-megelőzés: a békemegőrző politika sikere a megelőző diplomácia sikerétől és hatékonyságától függ. Bármilyen nagyobb arányú agresszió Európában sokkal valószínűtlenebb és hosszabb figyelmeztető időszak előzné meg, mint idáig. A Szövetséget veszélyeztető kockázatok nagysága lényegesen kisebb, de azok változatossága miatt kevésbé ítélné meg. A válságok kezdeti szakaszban történő megoldására nagyobb lehetőség mutatkozik.

A válságkezelés eredményessége megköveteli a Szövetség vezető szervei által meghatározott politikai, katonai és más jellegű intézkedések összehangolását.

A politikai szervek kötelessége a válság alakulásának ellenőrzése és a döntéshozatali eljárások során a megfelelő intézkedések érvénybe léptetése.

A Szövetség szoros kapcsolatot tart fenn és támogatja a többi európai válságkezelő testületet és az ENSZ szerepvállalását a konfliktusok megoldásában /EBESZ, NYEU, EU stb./

Védelmi irányelvek /a Szövetség stratégiai alapelvei/

- a NATO célját tekintve tisztán védelmi jellegű, fegyvereit mindenkor csupán önvédelemre fogja felhasználni és nem tekinti magát senki ellenségének;
- olyan katonai erőt tart fenn, amely elegendő ahhoz, hogy meggyőzzön bármilyen lehetséges agresszort a NATO-tagországok bármelyike ellen indított támadás kilátástalanságáról;
- a Szövetség erőinek képeseknek kell lenniük a NATO-tagországok határainak védelmére, az agresszor megállítására, a területei integritás fenntartására, illetve helyreállítására és a háború gyors befejezésére;
- a Szövetség erőinek tevékenysége arra kell, hogy kényszerítse az agresszort, hogy szüntesse be támadását és vonja vissza erőit;
- a NATO katonai erőinek szerepe, mellyel biztosítja tagállamai integritását és függetlenségét, hozzájárul az európai békéhez és stabilitáshoz;
- a NATO-szövetségesek biztonsága oszthatatlan, a szolidaritás és a stratégiai egység alapvető követelménye a kollektív biztonságoknak;
- az USA és Kanada hagyományos erőinek, valamint az USA nukleáris európai jelenléte létfontosságú

a kontinens biztonsága szempontjából, amely elválaszthatatlan Észak-Amerika biztonságától is. Az európai biztonsági azonosságtudat és védelmi szerep fejlődésével erősödik a NATO európai pillére, ezzel együtt nagyobb szerepet vállalnak Európa védelmében;

- a Szövetség védelmének kollektív jellege olyan egyezmények keretén belül testesül meg, melyek biztosítják a közös védelemből származó előnyöket /politikai, gazdasági, katonai/, ezzel megakadályozzák a védelmi politikák nemzetivé válását, anélkül, hogy csorbítanák a tagállamok szuverenitását;

- a NATO a béke megőrzése érdekében a hagyományos és nukleáris erők megfelelő arányát fogja fenntartani a jövőben, azokat szükség szerint korszerűsíti és a lehető legalacsonyabb szinten tartja. Mindkét elemre szükség van, azok egymással nem helyettesíthetők.

A Magyar Köztársaság új európai szerepkörben

Magyarország szervesen kapcsolódik a fejlettebb Európához

Az európai integráció elmélyülése az elmúlt évektől kezdődően olyan nemzetek feletti gazdasági teret hozott létre, amely - európai szintű infrastruktúra hálózaton keresztül - Kelet-, Közép- és Délkelet-Európát összekapcsolja Nyugat- és Közép-Európa fejlettebb régióival. A NATO balkáni küldetése a délszláv válság megoldására jól igazolta, hogy ez az infrastruktúra milyen meghatározó szerepet játszott a katonai szövetség által vezetett IFOR/SFOR feladatok teljesítésében, illetve a csapatok, anyagok rendeltetési helyre juttatásában.

Ausztria mellett a többi európai semleges állam közül Finn- és Svédország megfigyelői státusszal rendelkezik az EU biztonságpolitikai szervezetének számító Nyugat-európai Unióban, és igen aktív résztvevői a NATO békepartnerségi programjának is. Bécs csapatokat küldött a boszniai IFOR/SFOR misszióba és egy osztrák alegység is ott volt az olasz vezetésű albániai Napkelte-akcióban.

Az integrációs fejlődési folyamatok egyértelműen bizonyítják a nemzetközi tényezők szerepét a regionális fejlődésben. A nemzetközi munkamegosztásra alapozott regionális együttműködések közül legígéretesebbnek a Duna-völgyi fejlődési központok kapcsolódása /1. sz. melléklet/ tűnik. A régióban három főváros helyezkedik el, melyek egyúttal országaik kiemelkedő gazdasági központjai is.

A régió egyébként is a középkor óta hagyományos kapcsolódási terület. Itt húzódik a szláv, a germán s a beékelődött magyar nyelvterület határa. A Duna vízi útja, illetve a folyó menti szárazföldi utak jelentették a legfontosabb összekötő kapcsot Közép-Európa, Délkelet-Európa, a Balkán és Kis-Ázsia között. E vonalat követte a vasút és legújabban az autópálya építése is.

A NATO-reformok után kialakuló európai hadszínterek, melyek választóvonalá Ausztria, Magyarország és Románia északi határán húzódik, a régió infrastruktúráin keresztül fejlett cseh és német hálózatokhoz kapcsolódnak /2 sz. és 3. sz. melléklet/. A NATO-hadszínterek közötti kapcsolatok /átcsoportosítás, hadművelati felvonulás/ szempontjából fontos terület a Kárpát-medence. A NATO védelmi felépítésének jellege megköveteli, hogy a döntések meghozatalakor figyelembe vegyék a Szövetség átfogó szükségleteit: ezért megállapodott védelmi tervezési eljárásokat követnek, melyek kiterjednek a katonaföldrajzi adottságok számbavételére, illetve annak összevetésére a Szövetség átfogó szükségleteivel.

Mindezek segítségével meg tudják határozni a szövetségi politika végrehajtásához szükséges erőket, össze tudják hangolni a nemzeti védelmi terveket és ki tudják tűzni az erők tervezésében a Szövetség egészének és a partnerországok érdekeit szolgáló célokat. A tervezési folyamatban számos minőségi és mennyiségi tényezőt vesznek figyelembe, köztük a helyzetek és körülmények változásait, a NATO katonai parancsnokai által végzett felméréseket arról, hogy feladatuk teljesítéséhez milyen erők szükségesek, milyenek a feltételek. A Szövetségen belül és a partnerek bevonásával tisztázzák az egyes országok szerepeit, a kockázatokat és felelősségeket felosztják az egyes országok helyzete, gazdasági és pénzügyi lehetőségei függvényében. Ez a folyamat lehetővé teszi, hogy minden idevágó szempontot közvetlen megvizsgáljanak, s így a védelem céljára rendelkezésre álló nemzeti erőforrásokat a lehető legjobban használják fel.

Az elkövetkezendő években a NATO, Magyarország csatlakozásával párhuzamosan a - leírtakból következően - Ausztriával és Szlovéniával szoros koordinációt alakít ki. A fentiekén túl a nemzetközi polgári és katonai szervezetek, a NATO katonai szervei, a tagállamok és a partnerországok kormányai között szintén megfelelő egyeztetések várhatók.

Magyarország biztonsági helyzete

Az elmúlt időszak legfontosabb fejleménye a NATO-tagállamok azon döntése, hogy Magyarországot meghívják az első körben bekerülő államok csoportjába. A NATO keleti irányú kibővítése növeli a stabilitást Magyarország közvetlen környezetében és pozitívan járul hozzá országunk biztonságához. A hazánkat közvetlenül is érintő délszláv válság rendeződni látszik, kiújulásának és a konfliktus áttérjedésének lehetősége folyamatosan csökken, a NATO szerepvállalása, és csapatainak jelenléte növeli térségünk biztonságát. Középtávon érezettni fogják kedvező hatásukat a délszláv térségre elfogadott fegyverzetellenőrzési, valamint bizalom- és biztonságerősítő intézkedések. Különösen fontos az a szerep, amit Magyarország játszik ezek végrehajtásának támogatásában és a délszláv háborús károk felszámolásában.

A békepartnerség programja a NATO keleti irányú kibővítése előtt új lehetőségeket nyit. Tagállamai fontosnak tekintik a kapcsolatok elmélyítését a kibővítés első köre után kívül maradtakkal annak érdekében, hogy csökkentsék a különbséget a Szövetség tagjai és a kívülállók biztonsági helyzete között, ezzel

növelve mindannyiunk biztonságát. A CFE /a hagyományos európai fegyverzetek csökkentéséről szóló/ szerződés módosítása várhatóan tovább növeli majd a biztonságot a hagyományos fegyverzetek terén.

A Magyar Köztársaságot a kilencvenes évtized második felére - a kialakult helyzet értelmében - sem a szomszédai részéről ellenünk elkövetett agresszió, sem a háborúba sodródás veszélye nem fenyegeti. Környezetünkben jelenleg egyetlen országnak sem fűződik politikai érdeke ahhoz, hogy fegyveres úton kísérelje meg bármilyen közöttünk fennálló vitatott kérdés rendezését, de a pozitív folyamatok még nem tekinthetők visszafordíthatatlannak. A destabilizációs jelenségek felerősödhetnek és más negatív folyamatokkal együtt válsághelyzetet idézhetnek elő.

Magyarország és a szomszédos országok viszonyában az elmúlt időszakban jelentős, pozitív hatású fejlemények következtek be. Bár egyes relációkban még vannak problémák és nézetkülönbségek, ennek ellenére az együttműködés egyre inkább közös érdekeken alapuló fejlődést mutat.

Biztonságpolitikai szempontból azonban döntő fontosságú, hogy a még megoldatlan helyzeteknek nincs katonai vetülete, és ugyanakkor készség is van arra, hogy azokat mielőbb politikai eszközökkel, tárgyalásos úton oldják meg.

A magyar haderő várható feladatai:

A fegyveres erőkre - ezen belül a Magyar Honvédségre - az elkövetkező időszakban is az Alkotmányban és a Honvédelmi Törvényben meghatározott feladatok hárulnak, de ezek közül várhatóan az alábbi hármastrendszert bír majd kiemelt jelentőséggel.

1. Az ország területének, szuverenitásának, lakosságának, anyagi javainak és demokratikus intézményeinek védelme

Ez a feladat a Magyar Honvédség fő feladata marad, amelyet várhatóan kedvező biztonsági környezetben, a NATO-val egyre szorosabbá váló együttműködés viszonyai között /majd pedig a Szövetség tagjaként/ kell teljesítenie. A javuló biztonsági környezet ellenére is jellemző bizonytalanság és instabilitás viszonyai között a haderő irányában számos - hagyományos és újszerű - követelmény fogalmazódik meg: ezek béke- és háborús feladatok. Ilyenformán

a haderő felkészültségét és reagálóképességét úgy szükséges fejleszteni, hogy az biztosítsa a legmagasabb készségű egységek rövid /2-3 napos/ felkészülés utáni bevetettségét az országban előálló katasztrófa-helyzetek felszámolása és azok következményeinek enyhítése, a Rendőrség, Határőrség és Polgári védelmi erők kiegészítése érdekében.

A haderő békelétszámának lényeges csökkenésével és a sorkatonai szolgálat szerkezetének változásával összefüggésben csökkentek a személyi tartalékképzés kapacitásai és szükségletei, változtak a hadkiegészítés és kiképzés feltételei is. Ezen tényezők, illetve a béke- és tervezett háborús hadrend szükségletei között egyre inkább jelentőző összhang hiánya a háborús hadrend

felülvizsgálatát, a nemzetgazdasági kapacitások igénybevétele rendjének újragondolását, a hátszág és hadművelleti terület védelmi elveinek az új követelményekhez igazítását követelik meg.

2. Részvétel a nemzetközi szervezetek vezetésével zajló válságkezelésben /békétámogató műveletekben/

Bár a biztonsági kihívások egyre kevésbé katonai jellegűek, a katonai erő szerepe a válságkezelésben jelentősen felértékelődött. Míg korábban a válságkezelés utolsó eszközeként tartották számon, két várhatóan legjellemzőbb funkciója az lesz, hogy egyrészt továbbra is végső garanciaként szolgál majd abban az esetben, amikor a konfliktuskezelés minden más eszköze csődöt mondott, másrészt a legváltozatosabb körülmények között vehető igénybe mint a konfliktuskezelés egyéb lehetőségeit kiegészítő eszköz.

A Magyar Honvédségnek készen kell állnia arra, hogy - politikai döntést követően - békében meglévő egységei bázisán akár rendkívül rövid határidőn

/3-14 napon/ belül is képes legyen kiállítani, felszerelni és kiküldeni, majd a továbbiakban fenntartani és ellátni egy olyan kontingenst /katonai szervezetet/, amely - mérete, struktúrája, képességei és felkészültsége alapján - alkalmas arra, hogy részt vegyen egy többnemzetiségű békétámogató, békefenntartó vagy béketeremtő misszióban.

Országunk gazdasági teljesítőképesége függvényében haderőnk békelétszáma és felszereltsége alapján mindkét haderőnemnél mielőbb célszerű kialakítani azokat a magas készenlétű egységeket, amelyekből az esetleges békemissziókra megfelelően felkészített és felszerelt kontingens kijelölhető. A kontingens személyi váltását lehetőleg az adott egységből, harcértéke és képességei fenntartását a Magyar Honvédség készleteiből, azok utánszállítását - egyes esetekben - szintén saját erőinkkel szükséges biztosítani.

A csapatkontingens kiküldése mellett vezető-irányító szervek /parancsnokságok és törzsek/ kijelölésére is igény jelentkezhet: a dandár- /repülőezred/ és zászlóalj /repülőszázad/ törzsek felkészítése menetében ki kell alakítani a többnemzetiségű összhaderőnemi harci kötelékekben /CJTF/ való működés képességét.

E feladatokban való részvételünkre irányadónak tekintendő, hogy célszerű fenntartanunk, illetve továbbfejlesztanunk képességeinket azokon a területeken, ahol már bizonyítottunk és értékes tapasztalatokkal bírunk, és amely területeken összehasonlítható előnyökkel rendelkezünk más országokhoz képest /pl. műszaki és egészségügyi jellegű feladatok/. Mindazonáltal - az alábbiakban részletezett közös védelmi feladatokra való felkészüléssel és a CJTF-kötelékek előre nem jelezhető, mindig feladathoz szabott, tehát változó összetételéből

adódó kihívással összhangban - mindkét haderőnemnél elkerülhetetlen az összefegyvernemi képességek kialakítása.

3. Közös védelem

A Washingtoni Szerződés 5. cikkelye alapján - perspektivikus feladatként jelentkezik - a NATO kollektív védelmi erőfeszítéseiben való magyar részvétel: így többek között más szövetséges állam védelméhez szükséges erők biztosítása.

A csatlakozást követően Magyarországra is kiterjed majd a tagságból eredő valamennyi jog és kötelezettség, így a Washingtoni Szerződés

5. cikkelye is. A fenti rendelkezésből eredően a legnagyobb feladatok nyilvánvalóan abban az esetben hárulnak ránk, ha egy Magyarország elleni támadás elhárításáról van szó. Ekkor a védelemhez szükséges katonai erő nagy részét az országnak magának kell biztosítania, s a támadás első napjaiban legalább olyan mértékben kell feltartóztatnia a támadót, hogy lehetőség legyen a NATO-országok erőinek bevetésére. Ebből következően Magyarországnak rendelkeznie kell saját védelméhez olyan erőkkel, amelyek képesek ennek a feladatnak a végrehajtására, valamint olyan infrastruktúrával, amely alkalmas a segítségünkre érkező NATO-erők befogadására és támogatására. Ezen túlmenően olyan erőkre is szükség lehet, amelyek képesek hasonló módon támogatást nyújtani egy másik NATO-országot ért támadás elhárítására.

Ez a haderő kisebb és olcsóbb lesz mint egy olyan haderő, amelyet akkor kellene kialakítanunk, ha az ország védelmét saját erőkre támaszkodva kellene biztosítani. Struktúrája viszont más lesz, hiszen nagyobb figyelmet kell fordítani a beérkező erők számára szükséges infrastruktúrára, valamint a külföldi bevetés logisztikai biztosítására.

A NATO kollektív védelmi erőfeszítésében való részvételre fel-készülésünket a Magyar Honvédség feladatai szerves részének kell tekintenünk.

EK/EU és Magyarország

A kapcsolatok kezdete

A "helsinki folyamatként" jellemzett európai enyhülési időszak keretében Magyarország és az EK /Európai Közösség-Közös Piac/ közötti kétoldalú kapcsolatok fejlődésének a két integrációs szervezet közötti lassú, elhúzódó politikai párbeszéd adta meg a keretet. A KGST /Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa/ és az EK között 1973-tól kibontakozó - szakértői szinten folyó - párbeszédnek az olajválság hatása, a szocialista országokban a gazdaság szerkezeti átalakításának kényszere, a gazdaságirányítás korszerűsítése és mindezekkel összefüggésben a külgazdasági nyitás igénye adott némi lendületet.

Kezdetben a két szervezet szintjén, majd bizonyos meggyőző érvek után az EK és az egyes országok között kezdődtek és folytak a tárgyalások. 1988. június 25-én politikai jellegű nyilatkozatot írtak alá a két szervezet között, amely a bővülő munkakapcsolatot irányoz elő, de közben folytak az egyes országokkal is a tárgyalások. Magyarországgal mintegy másfél évnyi hivatalos egyeztetés után 1988. szeptember 1-én írták alá a magyar-EK megállapodást Brüsszelben, és az 1988. december 1-én lépett életbe. A magyar-EK megállapodás megkötése után a kapcsolatok fejlődése megindult, amelyet a kelet-európai rendszerváltozás még inkább felgyorsított.

Az 1988-as megállapodás még csak Magyarország diszkriminációját szüntette meg. 1989 nyarán az EK Bizottsága által koordinált akció azonban már a rendszerváltó országoknak jelentős gazdasági segítséget irányzott elő. Ennek keretében az EK önálló segélyprogramja, a PHARE kezdetben Lengyelország és Magyarország támogatását tűzte ki célul, de rövidesen valamennyi átalakuló volt szocialista országra kiterjedt. Az Európa Tanács 1989. decemberi döntésével a következő évtől garانتálta Magyarországgal a megkülönböztetésmentes kereskedelmet, vámpreferenciákat nyújtott a magyar exportárúknak, illetve konkrét gazdasági támogatást - évi mintegy 100 millió ECU vissza nem térítendő segély - folyósításáról intézkedett.

Az átalakulás élén járó Csehszlovákiának, Lengyelországnak és Magyarországnak 1990. áprilisában a társulást ajánlotta fel a közösség. 11 hónapig tartó tárgyalássorozat befejeztével 1991. december 16-án Lengyelországgal, Csehországgal és Magyarországgal egyidejűleg írta alá az Európai Megállapodást és ennek részokmányát képező Magyar/EK társulási- egyezményt. Az aláírással érvénybe lépett Magyarország és az EK közötti ipari szabadkereskedelmi megállapodás tízéves éves terve, melynek keretében szakaszosan, Magyarország előnyére asszimetrikus mértékben valósítják meg a kereskedelmet.

A megállapodás gyakorlatilag szorosabbra fűzte a kapcsolatokat, megkönnyítette külföldi személyek és vállalkozások magyarországi letelepedését, a működő tőke áramlását.

Maastrichti perspektívák

Az EK egyik oldalról a társult országokkal gyakorlati politikát folytatott, míg másik oldalról elfogadta a közösség alapokmányát nagymértékben átalakító, az integráció elmélyítését célzó Európai Uniót létrehozó ún. Maastrichti Megállapodást.

A '90-es évek elején az EK a saját átalakításával volt elfoglalva, az EK-magyar megállapodás éppen ezért nélkülözte azokat a lépéseket, amelyek elvezetik az országot a konkrét csatlakozásig. Az EU 1993. júniusi koppenhágai értekezletén adott érdemi jelzést a csatlakozni kívánó országok számára, hogy bizonyos feltételek mellett hajlandó befogadni őket a szervezetbe. A felvételre jelentkező országok teljes jogú tagságának a feltételeit is megfogalmazta az értekezlet:

- demokratikus politikai berendezkedés;
- jogállamiság;
- az emberi jogokat garantáló intézmények megléte és stabil működése;
- működő piacgazdaság;
- az adott ország alkalmas a politikai, gazdasági és pénzügyi unióval járó kötelezettségek teljesítésére.

Ugyanakkor az EU bővítéshez a közösségi intézményrendszer átalakítását is célul fogalmazta meg. A parlamenti ratifikálást követően 1994. február 1-én lépett hatályba a magyar-EU társulási megállapodás. Két hónappal később a magyar kormányfő benyújtotta Magyarország hivatalos tagfelvételi kérelmét az Európai Unióhoz.

Az 1994. decemberi esseni EU-csúcs a kelet-európai országoknak "a strukturális párbeszéd" keretében felajánlotta a külügyminiszterek félévenkénti, az állam- és kormányfők évi egyszeri, rendszeres konzultációját.

Az 1995-ös cannes-i EU-csúcs konkrét lépéseket tett annak érdekében, hogy valójában milyen kritériumokat támaszt a belépni szándékozó országokkal szemben, melyeket az ún. Fehér könyvben rögzítettek. Az előírások az egységes belső piac tételes jogszabályi követelményeit tartalmazzák, amelyek átültetése és érvényesítése a legszigorúbb uniós csatlakozási követelmény. Az 1995. decemberében Madridban tartott EU-csúcsértekezlet többek között Magyarország számára a csatlakozási tárgyalások várható időpontjára jelzést adott, és 1996 áprilisában megérkezett a közel 160 oldalas, mintegy 2000 kérdést tartalmazó kérdőív, amelyben a brüsszeli bizottság a jelentés elkészítéséhez szükséges információkat kérte meg.

Az EU-bővítés konkrét előkészítése

A brüsszeli bizottság 1997-es amszterdami EU kormányközi konferenciára elkészítette az Agenda 2000 dokumentumot, amelyben vázolta a közösség 2006-ig terjedő fejlesztésének és a társult ország EU-érettségét bizonyítandó szempontokat. A csatlakozó országok számára a jogi és az egységes piac megteremtésének követelményei mellett a közös közbiztonságpolitikára, bel- és igazságügyre, környezetvédelemre, szociális szektorra és a pontosított pénzügyi unióra kiterjedő előírásokat is tartalmazza.

Az Agenda 2000-ben előterjesztett bizottsági javaslat szerint a csatlakozási tárgyalásokat - Ciprus mellett - a legfelkészültebbnek ítélt öt kelet-közép-európai orszaggal /Magyarország, Lengyelország, Csehország, Szlovénia és Észtország/ lehet megkezdeni.

Az EU részéről kidolgozott "Csatlakozási Partnerség" /ajánlás/, felsorolja azokat a területeket, ahol előrehaladást lát szükségesnek az egyes jelentkező országok esetében. A Luxemburgban kijelölt menetrend szerint az 1998. márciustól

1999. július 2-ig tartó folyamat a csatlakozási tárgyalások átvilágítási szakasza,

melynek az a célja, hogy tisztázzák azokat a jogszabályhelyzeteket, amelyek átvétele a belépés várható időpontjáig meghaladja a jelölt ország anyagi, gazdasági lehetőségeit.

A joganyag-átvilágítás befejeztével a csatlakozni kívánó ország kormánya hivatalosan bejelenti, mely jogszabályok esetében tart igényt hosszabb átmeneti időre, milyen átmeneti megoldást javasol, és mit kíván tenni, hogy az adott időre a probléma megoldódjon.

A magyar Kormány azt szorgalmazza, hogy az érdemi tárgyalásokat a már áttekintett témákban mielőbb meg lehessen kezdeni és eredményes tárgyalás után részmegállapodást kötni, illetve a kölcsönösen elfogadható átmeneti megoldásokban megállapodni. Az EU-ban azt várják a hivatalba lépett új Kormánytól, hogy készítsen részletes ütemtervet az uniós szabályok magyarországi alkalmazására, prognosztizálva ezek várható gazdasági-társadalmi hatását, megjelölve a ráfordításokat, az állami költségvetési, önkormányzati, hitelintézeti, magán stb. forrásokat.

Az ország érdeke tehát azt követeli, hogy mielőbb elméleti tisztázásra kerüljenek a nemzeti érdekérvényesítés, a nemzeti értékek megőrzése és a szövetségi követelmények teljesítése közötti összefüggések, kölcsönhatások és helyes arányok. Mindezek alapján elkerülhetelen a közvélemény következetes és differenciált felkészítése az euro-atlanti integráció felelős megvalósításának támogatására.

Befejezés

Ma általános politikai, társadalmi és szakmai támogatást élvez Magyarország euro-atlanti csatlakozása, illetve integrációja, még akkor is, ha ennek negatív következményeit szintén meg lehet ítélni. Integrációnk hosszú távon biztosítja annak lehetőségét, hogy egy fejlődőképes közösség tagjaként együtt adjunk választ a kor kihívásaira, és hogy a fejlődésünkhöz szükséges biztonságunk feltételeit közösen teremtsük meg a jól működő intézményrendszeren keresztül.

Magyarország integrálódása a gyakorlatban összetett folyamat. Magában foglalja az euro-atlanti

érték- és érdekközösségre épülő, az ahhoz kapcsolódó elvek és normák rendszerét, amelyek alapján az intézmények működnek. Ezen intézményi kötődés mellett kapcsolódásunk azt is jelenti, hogy a folyamat tartalmi kiterjedésének eredményeként olyan fejlettségi fokra kell eljutnunk, amely megfelel az euro-atlanti értékeknek.

A fentiekből is kitűnik, hogy az euro-atlanti integrálódásunk egy - tartalmában egyre gazdagodó - folyamat eredményeként valósul meg. Kapcsolataink a néhány évvel ezelőtt kezdődött kölcsönös ismerkedés és tanulás után, a partnerség, illetve társult tagsági együttműködésen keresztül fokozatosan alakul ki, és a teljes jogú tagsági viszonyban teljesedik ki.

Felhasznált irodalom

1. A helsinki folyamat: az első húsz év
Magyar Külügyi Intézet, Zrínyi Kiadó, 1995.
2. Amaczi-Bombay-Héjja: A világ hadseregei
Zrínyi Kiadó, 1995.
3. Tények könyve. NATO
Geger-Delacroix Budapest, 1997.
4. Zsebvilág. 1998. Európai Unió, HVG, 1998.